

TEMA

DIGITALISERING, OPHAVSRET OG BIBLIOTEKERNE

Sommerudgaven af REVY er et temanummer om ophavsret. Især handler det om den europæiske ophavsretlovgivning og mod den betydning, som lovgivningen har for bibliotekssektoren – ikke mindst i forhold til de mængder af kulturarv, som man ønsker at digitalisere og gøre tilgængelig for borgerne.

Førhen – i den analoge verden af trykte bøger, tidsskrifter og aviser – var det i høj grad lovgivningen, som bestemte, hvad bibliotekerne måtte og – måske endnu vigtigere – ikke måtte. Situationen var måske ikke altid perfekt, men den var velkendt, og i det store hele fungerede det uproblematisk.

Anderledes forholder det sig i den digitale verden. Her er det ikke så meget ophavsretten, som styrer bibliotekernes adfærd, hvad angår udlån og formidling af samlingerne. Det er i stedet de licenser og kontrakter, som bibliotekerne indgår med rettighedshaverne. Bibliotekernes 'udlån' af e-bøger og digital musik og de udfordringer, som det fører med sig, viser med alt tydelighed, at situationen er ny for bibliotekerne – især i forhold til tidligere tiders mere overskuelige situation.

De forældreløse værker

Men der er en undtagelse. Den udgøres af de såkaldte *orphan works*. Det er værker, der stadig nyder ophavsretslig beskyttelse, men hvor rettighedshaverne ikke kan identificeres eller lokaliseres, og hvor det derfor ikke er muligt at få tilladelse til at offentliggøre værket fra rettighedshaveren.

Spørgsmålene vedrørende orphan works og ophavsret har fået ekstra opmærksomhed i takt med lanceringen af Googles digitaliseringsprojekt af en række store forskningsbibliotekers samlinger – og EU-kommissionens lancering af EUROPEANA i 2006. Orphan works er ikke et nyt problem, men med muligheden for at digitalisere og formidle disse værker elektronisk er spørgsmålet kommet på bibliotekernes dagsorden.

EU-kommissionen nødsaget til lovgivning

Allerede da Kommissionen udgav deres anbefaling ”on the digitisation and online accessibility of cultural material and digital preservation” i 2006, var politikere, rettighedshavere og kulturinstitutioner bevidste om udfordringen ved orphan works.

Udgangspunktet var, at man løste opgaven uden ny lovgivning. I stedet tilskyndede man parterne til at løse

Andrew Cranfield er gæsteredaktør af dette temanummer

problemerne ved indgåelse af frivillige (licens)aftaler mellem institutioner og rettighedshavere – eventuelt på nationalt niveau.

Den vej har imidlertid vist sig at være ufarbar. Som resultat besluttede EU-kommissionen i 2011 at fremsætte et forslag til lovgivning på området (COM(2011)289 Final). Det gode ved forslaget er, at det formår at balancere de forskellige interessenters synspunkter, men en række ændringsforslag i udvalgsarbejdet inden den endelige afstemning i EU-parlamentet giver anledning til bekymring.

For bibliotekernes vedkommende er denne en af flere sager, der rejser spørgsmålet om, hvordan bibliotekerne skal finde deres rolle i et globalt og digitalt univers, hvor det handler om at forsøge at formidle den del af kulturarven, som har ingen eller kun ringe økonomisk værdi. Hvis rettighedshaverne fortsat stiller urimelige krav til løsningen af udfordringerne omkring orphan works er kun én ting sikker: De store digitaliseringsprojekter får svært ved at lykkes. ●

Alle temanummerets artikler er skrevet specielt til Revy